

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЄПРИПАСІВ, ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕС ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

КОЗАЧЕНКО Сергій Вікторович - аспірант Приватного вищого навчального закладу «Університет сучасних знань»;

**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5316-0476>
343.344:343.14](477)**

DOI 10.32782/LAW.UA.2022.4.17

У статті розглянуто визначення та зміст поняття незаконного обігу вогнепальної зброї, висвітлено та проаналізовано існуючі у фаховій літературі підходи із визначення кола правопорушень, що входять в обсяг поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів», із приводу чого висловлено авторську позицію. Наголошено на наявності кореляційних зв'язків між змістом поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів» та предметом і засобами доказування по тим злочинам, що охоплюються цим поняттям. Констатовано, що вказане поняття є вельми об'ємним, а злочини, що входять до нього є різноманітними за своїм кримінально-правовим складом: відрізняються як за об'єктивними, так і за суб'єктивними ознаками. Поряд із цим, зазначене не виключає можливості виділення спільних закономірностей при їх доказуванні. За основу пошуку таких закономірностей запропоновано покласти особливості механізму вчинення злочинів та їх слідоутворення, коли зброя або боєприпаси виступають або знаряддям, або засобом, або предметом вчинення таких злочинів.

Ключові слова. Незаконний обіг зброї, злочини, поняття, ознаки, класифікація, доказування, механізм вчинення злочину, слідоутворення.

Постановка проблеми

Дослідження процесуальних аспектів доказування під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогне-

пальної зброї, вимагає попереднього встановлення кола цих протиправних діянь, їх розуміння на сучасному етапі розвитку кримінального права та криміналістики. Із цього приводу слід згадати тезу про те, що «визначення будь якого поняття потребує, насамперед, окреслення кола тих явищ, процесів, відносин, видів діяльності, які мають бути ним відображені» [1, с. 97].

Стан дослідження

Проблемам протидії незаконному обігу зброї та боєприпасів у своїх роботах досліджували такі вчені, як М. Х. Рустамбаєв, А. В. Втюрін, О. О. Долгополов, І. В. Капустіна, І. І. Бікеев, А. В. Кофанов, С. Г. Павліков, В. В. Войнов, В. Д. Корма, В. І. Рибачук, М. В. Щеголева, В. В. Єфіменко, О. О. Нікітіна, О. Ф. Соколов, Г. О. Бойко, В. А. Саморока, О. А. Мокринський, О. Ф. Бурлевич, Є. В. Терентьева, М. П. Тюлькін, В. В. Кубанок, В. П. Меживий, Р. Р. Карданов, М. Г. Пінчук, Я. В. Новак, Т. М. Бульба, А. В. Кузнецов, М. В. Лукашин, А. С. Новосад, О. М. Сарнавський, С. П. Параниця, Є. М. Хастінов, О. М. Бокій, М. М. Майстренко, Є. С. Тесленко, В. С. Шаповалова, С. М. Мельниченко, І. Ю. Рагулін, Ю. М. Береза, С. Г. Борисов та інші. Проте, на сьогодні відсутні роботи щодо дослідження впливу змісту цього поняття на процес доказування обставин злочинів, що входять до його складу.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є висвітлення сучасних наукових підходів до розуміння поняття злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів, визначення його змісту, ознак та кола злочинів, передбачених КК України, що входять до цього поняття, а також можливостей пошуку закономірностей при їх доказуванні.

Наукова новизна дослідження

За результатами проведеного дослідження висловлено авторську позицію щодо змісту поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів». Уточнено коло злочинів, що передбачені КК України та входять до цього поняття. Наголошено на існуванні кореляційних зв'язків між ними, що є основою для подальшого пошуку закономірностей доказування по цим видам злочинів. За основу пошуку таких закономірностей запропоновано покласти особливості механізму вчинення злочинів та їх слідоутворення, коли зброя або боєприпаси виступають або знаряддям, або засобом, або предметом вчинення таких злочинів

Виклад основного матеріалу

У науковій літературі зазначається, що одним із чинників погіршення криміногенної обстановки в Україні в останні роки є зростаюча озброєність представників криміналітету. За таких обставин особливої актуальності набувають проблеми боротьби із незаконним обігом вогнепальної зброї та боєприпасів. Розглядувані злочини, будучи одним із найбільш «перспективних» напрямів діяльності організованих злочинних угруповань, поряд із торгівлею наркотиками, людьми й контрабандою, не тільки не зменшуються, а й призводять до розширення так званого «збройового чорного ринку» в Україні. Вони стають усе більш дохідним злочинним промислом, що має, на відміну від ряду інших посягань, відносно велику доступність і менший ступінь ризику викриття, що ускладнює їх розслідування [2, с. 251].

У теперішній час в Україні спостерігається неконтрольований ріст незаконного

обігу різних видів зброї, що інтенсивно поширюються серед населення та в кримінальному середовищі. Значна частина такої зброї незаконно потрапляє в усі без винятку регіони України із зони проведення Операції Об'єднаних сил. Це є ключовим фактором, який ускладнює криміногенну обстановку в цілому на загальнодержавному рівні і, зокрема, призводить до різкого підвищення кількості злочинів загальнокримінальної спрямованості. Суспільна небезпека незаконного обігу зброї полягає у створенні «сприятливих умов» для вчинення більш тяжких злочинів, оскільки сама зброя несе потенційну загрозу життю і здоров'ю людей, незалежно від наявності або відсутності наміру застосовувати її за призначенням [3, с. 4].

Значні запаси незареєстрованої стрілецької зброї перебувають на руках цивільного населення України. За приблизними оцінками, її кількість може сягати 5 мільйонів одиниць. Починаючи з 1991 р., джерелами незаконного обігу вогнепальної зброї в країні залишаються витік внутрішніх запасів і транскордонна торгівля. За даними більш ранніх досліджень, показники вбивств та інших серйозних злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї, різко зросли у 2014 р. у зв'язку з конфліктом на сході, хоча з 2015 р. спостерігаються тенденції до зменшення.

При цьому, скорочення незаконних потоків стрілецької зброї визнано як важливу складову сталого розвитку. Завдання 16.4 Цілей сталого розвитку, прийнятих ООН у вересні 2015 р., зобов'язує держави скоротити незаконні потоки зброї до 2030 р. [4, с. 3 - 4].

Стаття 3 «Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності» визначає незаконний обіг зброї як придбання, продаж, ввіз чи вивіз, доставку, переміщення або передачу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї з території чи територією Держави-учасниці на територію

іншої Держави-учасниці, якщо будь-яка із заінтересованих Держав-учасниць не надає відповідного дозволу або якщо вогнепальна зброя не має передбаченого маркування¹.

На думку В.М. Шевчука, «незаконний обіг вогнепальної зброї - це певний процес, який передбачає виробництво зброї і подальший її рух від виробника як державного, так і кримінального, далі рух до споживача - легального (МО, МВС, СБУ тощо) або нелегального (злочинці, громадяни, що незаконно отримують зброю для самозахисту, колекціонування та ін.), а також процес користування зброєю, підтримання його в справному стані, перехід від одного власника до іншого і до її знищення. Структурними елементами незаконного обігу вогнепальної зброї, на думку вченого, є такі: виробництво або виготовлення, збут (передача), придбання, зберігання, носіння, перевезення, застосування, ремонт, використання, знищення та ін. Такий обіг вогнепальної зброї є не просто незаконним, а й кримінальним, оскільки включає дії, що порушують кримінально-правові заборони та за вчинення яких передбачена кримінально-правова відповідальність» [2, с. 251].

Поряд із цим, деякі вчені роблять акцент, на тому що застосування (користування) зброї не відноситься до поняття «обіг зброї». Як зазначають М.Г. Щербаковський та Д.В. Андрєєв, вітчизняні науковці часто замінюють термін «незаконний обіг зброї» терміном «незаконне поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» (як це поняття сформульовано у ст. 263 КК України) [5, с. 51-60]. На їх думку використання в якості синонімів понять «обіг» і «поводження» не є цілком правильним: поняття «поводження» є більш вузьким і охоплює дії власника зі зброєю, тобто її зберігання, носіння, перевезення, ремонт і т. д. Поряд із цим (від-

повідно до етимологічного значення), під поняттям «обіг» розуміється «використання», «вжиток» чого-небудь. Використання ж зброї, тобто її застосування за призначенням – для ураження живої цілі та ін., не є складовою поняття «обіг». Обіг розглядається науковцями як процес виробництва зброї, її подальшого руху від державного або кримінального виробника (виготовлювача), до законного чи незаконного (злочинці, громадяни, які незаконно купують зброю для самозахисту, колекціонування і т. п.) споживача, а також підтримка її в справному стані, перехід від одного власника до іншого і т. д., до її знищення. Фізичний вплив на зброю (виготовлення, переробка), її просторове (носіння, перевезення), тимчасове (зберігання), соціальне (зміна власника) переміщення мають правове значення, що визначає кваліфікацію відповідних дій. Кожна вказана дія (вплив) є структурним елементом обігу зброї [3, с. 19].

Незаконний (кримінальний) обіг зброї, на думку тих же М.Г. Щербаковського та Д.В. Андрєєва, передбачає дії, що порушують кримінально-правові заборони та, відповідно, мають наслідком кримінальну відповідальність. При цьому, на думку науковців, незаконний обіг зброї передбачає наступні злочини, передбачені Кримінальним кодексом України (далі – КК України):

– переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї) (ст. 201 КК України);

– викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів (ст. 262 КК України);

– носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв (ст. 263 КК України);

– виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів,

---

¹ Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності / Затверджено Резолюцією 55/255 Генеральної Асамблеї ООН від 31.05.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_792

вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 2631 КК України);

– недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України), незаконне виготовлення будь-якого ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (ст. 2651 КК України);

– порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин або інших правил поведінки з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем (ст. 267 КК України);

– перевезення на повітряному судні вибухових речовин (ст. 269 КК України);

– вивезення за межі України сировини, матеріалів, обладнання, технологій, які можуть бути використані для створення ракетної, ядерної, хімічної, інших видів зброї (ст. 333 КК України);

– викрадення, привласнення, вимагання зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин (ст. 410 КК України);

– умисне або необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів (ст. ст. 411, 412 КК України);

– втрата або зіпсування ввірених для службового користування зброї, бойових припасів (ст. 413 КК України);

– порушення правил поведінки зі зброєю, а також із боєприпасами, вибуховими речовинами (ст. 414 КК України);

– розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення (ст. 440 КК України) [3, с. 21-22].

На підставі аналізу складів цих кримінальних правопорушень цитованими науковцями запропоновано поділ злочинів у сфері незаконного обігу зброї та боєприпасів їх на три групи.

До першої групи відносять кримінальні правопорушення, в ознаках складів яких обов'язковим елементом вказується вогнепальна, холодна чи інша зброя, боєприпаси, вибухові пристрої, вибухові речовини та ін.: статті 201, 262, 263, 2631, 264, 2651, 267, 269, 410, 411, 412, 413, 414, 440 КК України. Зброя, яка наводиться безпосередньо в диспозиції норми, є конкретним предме-

том злочину, характеризує об'єкт злочину і для правильної кваліфікації кримінального правопорушення повинна бути обов'язково встановлена.

Другу групу складають кримінальні правопорушення, в ознаках складів яких зброя є знаряддям їх вчинення (тобто також виступає як ознака об'єктивної сторони злочину). У таких правопорушеннях законодавцем передбачена можливість використання різних видів зброї під час вчинення злочинів: статті 113, 146, 194, 195, 258, 266, 282, 294, 296, 331, 347, 352, 365, 378, 393, 399, 404-406, 424, 439 КК України.

Третю (найменшу) групу складають злочини, у яких серед ознак складу не має будь-яких вказівок на обов'язкову або можливу наявність зброї як предмета або засобу їх вчинення, але які факультативно містять посилення на зброю, озброєність, які є кваліфікуючою ознакою кримінального правопорушення: статті 257, 260, 261, 408, 429, 446 КК України [3, с. 10-11].

Отже, розкриваючи систему кримінально-правових норм, якими передбачено відповідальність за злочини у сфері незаконного обігу зброї та боєприпасів, слід, у першу чергу, на ті статті, які включені до розділу IX КК України «Злочини проти громадської безпеки». Кримінальні правопорушення, що охоплені зазначеним розділом, мають у своєму складі обов'язковий предмет злочину, яким є: вогнепальна зброя (ст.ст. 263, 263-1, 264) та боєприпаси (ст.ст. 263, 263-1, 264).

Однак, коло злочинів у цій сфері не обмежується зазначеним. У цьому контексті слід навести думку О.О. Дудорова, В.П. Тихого та М.І. Хавронюка про те, що «загально небезпечний характер злочинів проти громадської безпеки зумовлений як їх об'єктом, так і тим, що їх предметом та/або засобом (знаряддям) виступають зброя або інші, за своєю природою потенційно смертоносні, джерела, які використовуються або можуть бути використані як зброя, як засоби руйнування чи ураження» [6, с. 40; 7, с. 655].

Аналогічної позиції дотримується В.С. Бондар та надає авторську класифікацію злочинів у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів. До першої групи на-

уковець аналогічно відносить злочини, знаряддями та засобами вчинення яких є вогнепальна зброя та бойові припаси:

- 1) незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ч. 2 ст. 146 КК України);
- 2) бандитизм (ст. 257 КК України);
- 3) терористичний акт (ст. 258 КК України);
- 4) сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258-4 КК України);
- 5) створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ч. 3 ст. 260 КК України);
- 6) масові заворушення (ст. 294 КК України);
- 7) хуліганство (ч. 4 ст. 296 КК України);
- 8) перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК України);
- 9) опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків (ч. 2 ст. 404 КК України);
- 10) погроза або насильство щодо начальника (ч. 4 ст. 405 КК України);
- 11) порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості (ч. 3 ст. 406 КК України);
- 12) перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 426-1 КК України);
- 13) найманство (ст. 447 КК України).

До другої групи, на думку В.С. Бондара, слід відносити злочини, обов'язковою ознакою яких є предмет у вигляді вогнепальної зброї та бойових припасів (крім зазначених вище злочинів проти громадської безпеки):

- 1) контрабанда (ст. 201 КК України);
- 2) створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ч. 2 ст. 260 КК України);
- 3) викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК України);
- 4) втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК України);
- 5) дезертирство (ч. 2 ст. 408 КК України);

6) викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України);

7) умисне знищення або пошкодження військового майна (ст. 411 КК України);

8) необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 412 КК України);

9) втрата військового майна (ст. 413 КК України);

10) порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414 КК України).

Крім того, як зазначають науковці, як знаряддя вогнепальна зброя та бойові припаси можуть застосовуватись при вчиненні вбивства, умисного тяжкого тілесного ушкодження, розбою, незаконного полювання та інших злочинів [8, с. 69-71].

Існують і більш вузькі погляди на розглядуване поняття. Зокрема, А.С. Новосад та С.А. Шалгунова зазначають, що КК України передбачає відповідальність за наступні форми незаконного обігу зброї: незаконне носіння, незаконне зберігання, незаконне придбання, незаконне виготовлення, незаконну передачу, незаконний збут², що включає лише ті злочини, де зброя є лише їх предметом. Хоча, надалі і надають ширше визначення поняття «обігу зброї – це дії, що полягають у виготовленні зброї, торгівлі зброєю, продажу, передачі, придбанні, колекціонуванні, експонуванні, обліку, зберіганні, носінні, перевезенні, транспортуванні, використанні, вилученні, знищенні, ввезенні зброї на території України та вивезення з неї. Таким чином, усі вказані діяння

² Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї / Ю.М. Береза, М.М. Єфімов, В.П. Кононець, А.С. Новосад, І.В. Пиріг, С.А. Риб'янець, О.С. Скок, О.І. Соболев, К.О. Чаплинський, А.П. Черненко, С.А. Шалгунова, Т.В. Шевченко, А.Г. Шиян, В.А. Якушкін / За заг. ред. К.Ю.н., доцента Шалгунової С.А. – Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. – 364 с. С. 56-57.

складають форми незаконного обігу зброї, які можна назвати армалогічними злочинами, тобто, злочинами, вчиненими щодо зброї, або з її використанням чи застосуванням» [9, с. 56-57].

Вцілому, можна зробити висновок, що на сьогодні прослідковуються тенденція до застосування широкого підходу до розуміння поняття злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї або боєприпасів, до складу яких відносять: 1) злочини, в складі яких зброя або боєприпаси є предметом злочину; 2) злочини, в складі яких зброя або боєприпаси є знаряддям або засобом вчинення злочину та 3) злочини, в складі яких зброя або боєприпаси виступають іншою ознакою об'єктивної сторони; 4) злочини, в складі яких зброя або боєприпаси не є обов'язковою ознакою, проте які потенційно можуть вчинятись із застосуванням зброї чи боєприпасів (вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження, розбій тощо). Хоча у останньому випадку вогнепальна зброя та боєприпаси в цілому не впливають наявності чи відсутності складу злочину, проте впливають на оцінку тяжкості вчиненого, передбачають використання їх як знаряддя чи засобів вчинення правопорушення і тому також повинні підпадати під поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів».

Отже, до досліджуваного поняття входить досить велика кількість злочинів, які, хоча і об'єднані на рівні ознак таких елементів складу як предмет знаряддя чи засоби (якими є зброя або боєприпаси), але в той же час мають суттєві відмінності між іншими суб'єктивними та об'єктивними ознаками. Вказане лежить в основі особливостей предмета та, відповідно, засобів доказування по кожному окремому кримінальному провадженню. Із цього приводу слід згадати судження В.А. Журавля про те, що предмет доказування окреслюється ознаками складу злочину, за яким здійснюється його кваліфікація і ст. 91 КПК України [10, с. 180-181].

Нагадаємо, що ст. 91 КПК України визначає, що «у кримінальному провадженні підлягають доказуванню: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримі-

нального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру»³.

Отже, кримінальний процесуальний закон прямо вказує на необхідність доказування об'єктивних та суб'єктивних ознак складу кожного окремого кримінального правопорушення. Зрозуміло, що злочини, пов'язані із незаконним поведінням із зброєю (в яких зброя є предметом злочину) відрізнятимуться з криміналістичної точки зору за слідовою картиною їх вчинення від злочинів, де зброя та боєприпаси є знаряддями або засобами вчинення злочину, що вимагатиме вчинення слідчим, спеціалістом, оперативним працівниками на місці події та

³ 1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

експертами різного комплексу дій із пошуку слідів злочину, їх вилучення та подальшого дослідження.

При цьому, у разі розслідування сукупності злочинів, вчинених із застосуванням зброї та боєприпасів, процедура доказування буде ускладнена розширенням свого предмета, адже у такому разі постає необхідність доказування ознак двох чи більше складів злочину. Наприклад, у разі застосування вогнепальної зброї при вчиненні терористичного акту. Як зауважує О.О. Книженко, вчинення злочинів, під час яких особа використовує зброю та бойові припаси й цими речами вона поводить без належно оформлених дозволів, необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів. Зокрема, вчинення терористичного акту в разі застосування зброї та бойових припасів особою, яка незаконно поведилася з такими предметами, необхідно кваліфікувати за ст. 258 та ст. 263 чи ст. 263-1 КК України відповідно [11, с. 73].

У цій ситуації, згідно з правилами ст. 217 КПК України, досудове розслідування за вказаними злочинами слід об'єднати в одне кримінальне провадження, по якому доказування носитиме комплексний характер.

Проте, різноманітність складів злочинів, що входять до вже криміналістичного поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів» не означає неможливість виділення спільних рис, закономірностей у їх доказуванні. Пропонуємо за основу пошуку таких закономірностей покласти значення поділ цих злочинів, де зброя, боєприпаси виступають знаряддям або предметом злочину. Так, застосування зброї або боєприпасів при вчиненні різних протиправних дій носить типовий характер (вчинення пострілів, ураження людей, майна, залякування тощо), що вказує на можливість виділення типових слідів вчинення таких дій та, відповідно, типових способів збирання та дослідження доказів. Ця ж теза стосується і комплексу злочинів, де зброя та боєприпаси є предметом злочину.

Висновки

Підсумовуючи викладене, слід зупинитись на основних висновках проведеного

дослідження. По-перше, аналіз існуючих у кримінально-правовій та кримінологічній доктринах підходах на зміст поняття «злочини у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї або боєприпасів» вказує, що воно має комплексний характер та до нього включають чотири групи: 1) злочини, у складі яких зброя або боєприпаси є предметом злочину; 2) злочини, у складі яких зброя або боєприпаси є знаряддям або засобом вчинення злочину; 3) злочини, у складі яких зброя або боєприпаси є іншою ознакою об'єктивної сторони правопорушення; 4) злочини, які можуть вчинятись із застосуванням зброї чи боєприпасів, хоча як обов'язкова ознака у складі цих злочинів вони законом не передбачені. Такі злочини об'єднані на рівні ознак таких елементів складу злочину, як предмет, знаряддя чи засоби їх вчинення (якими є зброя або боєприпаси), але в той же час мають суттєві відмінності між іншими суб'єктивними та об'єктивними ознаками. По-друге, відмінності у складі цих злочинів прямо впливають на обсяг предмета доказування та обрання слідчим відповідного комплексу засобів доказування. Це прямо передбачено ст. 91 КПК України. Предмет доказування по таких злочинах визначається ознаками складу злочину, за яким здійснюється його кваліфікація та ст. 91 КПК України. При цьому, у разі розслідування сукупності злочинів, вчинених із застосуванням зброї та боєприпасів, процедура доказування буде ускладнена розширенням свого предмета, адже в такому разі постає необхідність доказування ознак двох чи більше різних складів злочину. Різноманітність складів злочинів, що входять до вже криміналістичного поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів» не означає неможливість виділення спільних рис, закономірностей у їх доказуванні. Пропонується за основу пошуку таких закономірностей покласти особливості механізму вчинення злочинів та їх слідоутворення, коли зброя або боєприпаси виступають або знаряддям, або засобом, або предметом вчинення таких злочинів.

Література

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології. Київ, Ін Юре. 2007. Т. 2. 706 с.
2. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.
3. Щербаківський М.Г., Андреев Д.В. Розслідування незаконного обігу зброї: монографія. Харків, 2021. 192 с.
4. Мартинюк А. Дослідження незаконних потоків зброї: Україна. Київ., 2017. Small Arms Survey. 8 с.
5. Тихий В. П. Коментар до статей 262, 263, 264 розділу IX «Злочини проти громадської безпеки» Кримінального кодексу України. Законодавство України: наук.-практ. коментарі. 2004. № 8. С. 51–60.
6. Тихий В.П. Сучасні проблеми застосування і вдосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за злочини проти громадської безпеки. Вісник Національної академії прокуратури України. 2008. № 3. С. 39 – 43.
7. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. 944 с.
8. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів: навч. практич. посіб. / Б. І. Бараненко та ін.; за заг. ред. В. М. Комарницького. Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Сєверодонецьк: ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2019. 800 с.
9. Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї / Ю.М. Береза, та ін. / За заг. ред. к.ю.н., доцента Шалгунової С.А. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. 364 с.
10. Журавель В.А. Принципи формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. Питання боротьби зі злочинністю. 2011. № 1 (64). С. 180 - 181.
11. Книженко О. Кваліфікація злочинів, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, бойових припасів чи вибухових речовин. Вісник Національної академії прокуратури України. № 1 (47). 2017. С. 70 - 74.

List of References

1. Zakaliuk, A.P., 2007. Course of modern Ukrainian criminology [Kurs suchasnoi ukrainської kryminolohii]. Vol. 2. Kyiv: In Yure.
2. Shepitko, V. Yu and others, 2008. Forensics: Textbook [Kryminalistyka: Pidruchnyk]. Kharliv: Pravo.
3. Shcherbakovskiy, M.H., Andriciev, D.V., 2021. Investigating illegal weapons trafficking [Rozsliduvannia nezakonnoho obihu zbroi]. Kharkiv.
4. Martyniuk A., 2017. Investigation of illegal arms flows: Ukraine [Doslidzhennia nezakonnykh potokiv zbroi: Ukraina]. Kyiv: Small Arms Survey.
5. Tykhyi, V. P., 2004. Commentary on Articles 262, 263, 264 of Chapter IX «Crimes against public safety» of the Criminal Code of Ukraine. Legislation of Ukraine: science and practice. Comments [Komentar do statei 262, 263, 264 rozdil IX «Zlochyny proty hromadskoi bezpeky» Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy: nauk.-prakt. komentari.]. № 8. P. 51-60.
6. Tykhyi, V. P., 2008. Modern problems of application and improvement of criminal law norms on responsibility for crimes against public safety [Suchasni problemy zastosuвання i vdoskonalennia kryminalno-pravovykh norm pro vidpovidalnist za zlochynu proty hromadskoi bezpeky]. Вісник Національної академії прокуратури України. № 3. P. 39 – 43.
7. Dudorov, O.O., Khavroniuk, M.I., 2014. Criminal law: Study guide [Kryminalne pravo: Navchalnyi posibnyk]. Kyiv: Vaite.
8. Baranenko, B. I. and others. Investigation of crimes committed in the sphere of circulation of firearms and ammunition [Rozsliduvannia zlochyniv, shcho vchyniautsia u sferi obihu vohnepalnoi zbroi ta boieprypasiv]. Severodonetsk: LDUVS named after E. O. Didorenko.
9. Bereza, Yu. M and others, 2020. Criminal liability for illegal arms trafficking [Kryminalna vidpovidalnist za nezakonnyi obih zbroi]. Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
10. Zhuravel, V.A., 2011. Principles of the formation of individual forensic methods of crime investigation [Pryntsyty formuvannia

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто визначення та зміст поняття незаконного обігу вогнепальної зброї, висвітлено та проаналізовано існуючі підходи у фаховій літературі із визначення кола правопорушень, що підпадають під поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів», із приводу чого висловлено авторську позицію. Наголошено на наявність кореляційних зв'язків між змістом поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів» та предметом і засобами доказування по тим злочинам, що охоплюються цим поняттям. Констатовано, що вказане поняття є вельми об'ємним, а злочини, що входять до нього є різноманітними за своїм кримінально-правовим складом: відрізняються як за об'єктивними, так і за суб'єктивними ознаками. Поряд із цим, це не виключає можливості виділення закономірностей при їх доказуванні. За основу пошуку таких закономірностей запропоновано покласти особливості механізму вчинення злочинів та їх слідоутворення, коли зброя або боєприпаси виступають або знаряддям, або засобом, або предметом вчинення таких злочинів.

Констатовано, що аналіз існуючих у кримінально-правовій та кримінологічній доктринах підходах на зміст поняття «злочини у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї або боєприпасів» вказує, що воно має комплексний характер та до нього включають чотири групи: 1) злочини, в складі яких зброя або боєприпаси є предметом злочину; 2) злочини, в складі яких зброя або боєприпаси є знаряддям або засобом вчинення злочину; 3) злочини, в складі яких зброя або боєприпаси є іншою ознакою об'єктивної сторони правопо-

рушення; 4) злочини, які можуть вчинятись із застосуванням зброї чи боєприпасів, хоча як обов'язкова ознака у складі цих злочинів вони законом не передбачені. Такі злочини об'єднані на рівні ознак таких елементів складу злочину як предмет, знаряддя чи засоби їх вчинення (якими є зброя або боєприпаси), але в той же час мають суттєві відмінності між іншими суб'єктивними та об'єктивними ознаками.

Зазначено, що відмінності у складі цих злочинів прямо впливають на обсяг предмета доказування та обрання слідчим відповідного комплексу засобів доказування. Це прямо передбачено ст. 91 КПК України. Предмет доказування по таким злочинам визначається ознаками складу злочину, за яким здійснюється його кваліфікація та ст. 91 КПК України. При цьому, у разі розслідування сукупності злочинів, вчинених із застосуванням зброї та боєприпасів, процедура доказування буде ускладнена розширенням свого предмета, адже у такому разі постає необхідність доказування ознак двох чи більше різних складів злочину.

Обґрунтовано, що різноманітність складів злочинів, що входять до вже криміналістичного поняття «злочини, пов'язані із незаконним обігом зброї або боєприпасів» не означає неможливість виділення спільних рис, закономірностей у їх доказуванні. Пропонується за основу пошуку таких закономірностей покласти особливості механізму вчинення злочинів та їх слідоутворення, коли зброя або боєприпаси виступають або знаряддям, або засобом, або предметом вчинення таких злочинів.

Ключові слова. Незаконний обіг зброї, злочини, поняття, ознаки, класифікація, доказування, механізм вчинення злочину, слідоутворення.

okremykh kryminalistychnykh metodyk rozsliduvannia zlochyniv]. The issue of crime fighting. № 1 (64). P. 180 - 181.

11. Knyzhenko, O. Classification of crimes committed with the use of firearms, ammunition or explosives [Kvalifikatsiia zlochyniv, shcho vchyniautsia z vykorystanniam vohnepalnoi zbroi, boiovykh pry pasiv chy vybukhovyykh rechovyn]. Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine. № 1 (47). P. 70 – 74.

Kozachenko Serhii

CONCEPTS, SIGNS AND CLASSIFICATION OF CRIMES RELATED TO ILLEGAL TRAFFIC OF FIREARMS OR AMMUNITION, THEIR INFLUENCE ON THE PROCESS OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The article discusses the definition and content of the concept of illegal circulation of firearms, highlighting and analyzing existing approaches in the professional literature to

define the range of offenses that fall under the concept of «crimes related to illegal trafficking in weapons or ammunition». The author's position on this issue is expressed. The article emphasizes the presence of correlation links between the content of the concept of «crimes related to illegal trafficking in weapons or ammunition» and the subject matter and means of proof for such crimes. It is noted that this concept is very extensive, and the crimes that fall under it are diverse in their criminal-legal composition, differing in both objective and subjective characteristics. However, this does not preclude the possibility of identifying patterns in their proof. To search for such patterns, the peculiarities of the mechanism of committing crimes and their trace formation are proposed as a basis, when weapons or ammunition serve as tools, means, or objects of committing such crimes.

It has been noted that the analysis of existing approaches in criminal law and criminology doctrines on the concept of «crimes in the field of illegal circulation of firearms or ammunition» indicates that it has a complex nature and includes four groups: 1) crimes in which firearms or ammunition are the subject of the crime; 2) crimes in which firearms or ammunition are the means or instrument of committing the crime; 3) crimes in which firearms or ammunition are another feature of the objective side of the offense; 4) crimes that can be committed with the use of firearms or ammunition, although they are not provided for by law as a mandatory element of these crimes. Such crimes are united at the level of features such as the subject, means or

instruments of their commission (which are firearms or ammunition), but at the same time have significant differences between other subjective and objective characteristics.

It is stated that the differences in the composition of these crimes directly affect the volume of evidence and the selection by investigators of the corresponding set of evidence. This is directly provided for in Article 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. The subject of proof for such crimes is determined by the signs of the crime composition, according to which its qualification is carried out, and Article 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. In the case of investigating a combination of crimes committed with the use of weapons and ammunition, the procedure for proving will be complicated by expanding its subject, since in such a case there is a need to prove the signs of two or more different compositions of the crime.

It is argued that the diversity of crime compositions that fall under the already criminological concept of «crimes related to the illegal circulation of weapons or ammunition» does not mean the impossibility of identifying common features, regularities in their proof. It is proposed to base the search for such regularities on the peculiarities of the mechanism of committing crimes and their evidential value, when weapons or ammunition act as a tool, means, or object of committing such crimes.

Keywords: illegal circulation of weapons, crimes, concept, signs, classification, evidence, mechanism of committing a crime, evidential value.